

Seminarium och diskussion kring omsorg för äldre

- diskussionsseminarium på Vigs Ängar, Köpingsbro

Den 22 september i höst bjuder Vigs Ängar in till ett nytt diskussionsseminarium kring behovet av helhetstänkande i omsorg och vård av framför allt sköra äldre personer med åldersrelaterade sjukdomar eller demens. Dagens huvudtalare är Torbjörn Larsson, direktor vid Ersta Diakoni, och regeringens utredare av värdighetsgarantin. Torbjörn kommer att utveckla sin tankegång till slutbetänkandet till regeringen, att svensk äldreomsorg är i behov av utveckling för att värna humanistiska värden.

Sedan 2007 arrangeras årliga seminarier på Vigs Ängar för att belysa frågor med betydelse för äldre personer med omsorgsbehov och utförare av omsorg till äldre. Seminarierna vill främja mötet mellan olika kompetenser och kunskapsfält, som agerar inom området omsorg och vård för äldre personer. Seminarierna är en heldag, där en inledande förmiddag med korta inlägg på 10-15 minuter belyser olika aspekter kring ett tema kopplat till omsorg för äldre personer. Inläggen syftar till att öppna upp för en diskussion på eftermiddagen kring hur omsorg och vård kan förbättras. Seminarierna får därför en karaktär av ett samtal, där deltagarnas erfarenheter och synpunkter, är lika viktiga som föredragshållarnas.

Höstens diskussionsseminarium är det andra seminariet som arrangeras på Vigs Ängar. Årets tema är ”Den komplexa helheten i omsorg av sköra individer, hur åstadkommer vi den?” Arrangemanget ingår i ett forsknings- och utvecklingsprojekt, som Lillemor Husberg har initierat. Projektet har som huvudsakligt syfte att lyfta frågor som har betydelse både för den åldrande individen och för det åldrande Sverige. Målsättningen är att främja en äldreomsorg med ett helhetstänkande, där allt är viktigt – från det egna boendets utformning till akuta insatser av omsorg och vård. Omsorg och vård blir ett stöttande hölje kring en skör äldre människa.

Det första diskussionsseminariet på Vigs Ängar arrangerades den 12 november 2007, med temat ”Helhetssyn i äldreomsorg”. Sammanlagt deltog 35 personer, föredragshållare, personal från Vigs Ängar och inbjudna deltagare. De flesta kom från omgivande skånska kommuner, men även från andra delar av Sverige. En hemlagad lunch blev ett välkommet avbrott mellan en inledande förmiddag med nio olika infallsvinklar på temat och eftermiddagens avslutande diskussion kring förmiddagen hur helhetssyn i god äldreomsorg kan främjas i vardagen.

Två moderatorer ledde dagen. **Jan Paulsson**, professor em, Chalmers Tekniska Högskola, Göteborg, fördelade ordet mellan förmiddagens olika föredragshållare. **Annika Åhnberg**, tidigare jordbruksminister och numera konsult, ledde eftermiddagen och den avslutande diskussionen för dagen. Nedan följer en sammanställning av de olika föredragen och inläggen från dagens diskussion.

infallsvinklar på helhetssyn i äldreomsorg

Se människan och inte sjukdomen,

Förmiddagens första fördrag hölls av **Astrid Norberg**, professor em, Umeå Universitet, kring vikten av innehåll för en god omvårdnad. Norberg menade att det finns en svaghet i dagens äldreomsorg, som fördelar omsorg efter en tänkt behovsprofil. Därmed uppstår en prioriteringsprincip som ofta inte i alla avseenden utgår från den behövande människan och individen. Norberg ansåg att närhet och förståelse krävs, för att både kunna ge och utföra en god omsorg till en äldre behövande person. I så måtto blir omsorgspersonalen den sjukets förlängda arm. Genom personkännedom, erfarenhet och utbildning kan omsorgspersonalen läsa av de yttre tecken som den sjuke ger, och kunna göra erfarenhetsmässiga antaganden om vilket bemötande eller vilken behandling som kan vara mest lämplig för situationen.

Norberg poängterade att god omsorg och omvårdnad handlar om att etablera relationer mellan personal och den omsorgsbehövande – det handlar om att se individen och inte diagnosen. Ett synsätt där diagnosen ersätter individen leder till ett avpersonifierande, som är lika förödande för den omsorgsbehövande som

för omsorgspersonalen. Detta leder till en samvetskonflikt hos personalen, menade Norberg, när en alltmer pressad äldreomsorgsverksamhet vill likställa omsorg med uppfyllandet av i förväg definierade behov. Norberg exemplifierade med sättet hur man ofta benämner en person, som drabbats av demenssjukdom, att hon eller han kallas dement. Demens och dement kommer av latinets *de mens*, vilket ordagrant betyder utan förstånd¹. Norberg betonade att humanistiska grundvärden i omsorgen av äldre svaga personer måste lyftas fram och integreras i det dagliga omsorgsarbetet. De etiska värdena måste hela tiden vara underställda en pågående diskussion och reflektion; På så sätt undviker man att omsorgspersonalen sviktar under arbetsbördan och blir utbrända, avslutade Astrid Norberg sitt föredrag.

Socialstyrelsens utvärdering av svensk äldreomsorg

Chefen för Socialstyrelsens Äldreomsorgsenhet, **Christer Neleryd**, höll dagens andra föredrag. Socialstyrelsen fick under hösten 2007 regeringens uppdrag att utvärdera svensk äldreomsorg och sammanställa en lägesrapport. Neleryd konstaterade att svensk äldreomsorg både har uppenbara fördelar och nackdelar. I förhållande till andra västländer, menade Neleryd, att svensk äldreomsorg tillhör de absolut bästa: Här finns

---

¹ Nationalencyklopedin

stora personalresurser, ca 160 000 personer arbetar inom sektorn, och frivilligkrafter, en stor grupp anhöriga, 600 000 personer, samt andra aktiva i olika pensionärsorganisationer, ca 100 000. Inom sektorn finns en stor medvetenhet om behovet av en kontinuerlig kvalitetsutveckling i verksamheten, samt ett intresse för kompetens- och kunskapsutveckling av personalen. Neleryd ansåg dock att svensk äldreomsorg belastas av svagheter. Svagheterna består i en tröghet, som enligt Neleryd, yttrar sig i en brist i kontinuitet i personalorganisationen, svårigheter att ha en helhetssyn i omsorgs- och vårdarbetet.

Vidare finns en oförmåga att se människan i ett socialt sammanhang och skapa ett berikande vardagsliv, förklarade Neleryd. Det uppstår en skillnad mellan målsättningen för den utlovade hjälpen, och den slutligen utförda omsorgsinsatsen. På ett högre plan identifierade Neleryd också en svårighet att mellan olika kommunala äldreomsorgsutförare, men även mellan äldreomsorgsförvaltningar och sjukvårdsinrättningar att samverka. Äldre känner sig dessutom ofta bortkomna inom sjukvården, där bemötandet mellan vårdgivare och vårdtagare inte fullt ut fungerar.

Socialstyrelsen menar att vägen ur dessa dilemman är en större genomsiktighet och samspel mellan parter som utför eller verkar inom äldreomsorgssektorn. Enligt Neleryd är ett ökat brukarinflytande viktigt för att främja ett mer individkopplat perspektiv i utförandet av äldreomsorg. Neleryd ansåg också att en förbättrad äldreomsorg har fler inslag av samarbete mellan offentliga och privata omsorgsentreprenörer. Hushållsnära tjänster för kundgruppen äldre kommer att bli viktigare.

Enligt Neleryd måste kvaliteten i äldreomsorgsarbetet kunna jämföras från ett brukarperspektiv, för att kunna fastställa kvalitetsnivåer och värdighetsgarantier i omsorgsarbetet. Genom de anslag som regeringen an-

slagit för utveckling av socialt innehåll i omsorgsarbetet, läkemedelsuppföljning och rehabiliteringsvård, har Socialstyrelsen börjat utveckla system för att kunna göra ”öppna jämförelser” mellan kommuners äldreomsorg och äldreboenden. Neleryd såg gärna en förbättrad kommunal planering avseende å ena sidan omsorg och boende inom särskild boendeform, och å andra sidan utbyggd hemtjänst för att möjliggöra ett förlängt kvarboende för äldre personer. Målet med jämförelser mellan kommuner är ytterst ett sätt att förbättra för brukaren, den omsorgsbehövande äldre personen och anhöriga, avslutade Christer Neleryd sitt föredrag..

Äldreboende ur ett evolutionsperspektiv

Jan Paulsson, professor em vid Chalmers Tekniska Högskola, satte in svenskt äldreboende i ett evolutionsperspektiv. Ett hopp på 50 år tillbaka i tiden, visar hur åldrande och åldersrelaterade sjukdomar var ett samhällsansvar som hanterades av ålderdomshem och geriatriska kliniker. I början av 1950-talet gjorde Ivar-Lo Johansson flera reportage från den inskränkta tillvaro, som ett boende på ett ålderdomshem då innebar. Reportagen ledde till en ökad medveten om vikten av respekt för den personliga integriteten. Olika boendeformer för äldre personer med eller utan omsorgsbehov började utvecklas under 1960-talet. Kvarboendet stod i fokus, och en helt ny flora av beteckningar och namn utvecklades. Sett mot beteckningen ålderdomshem, introducerat i Göteborg i slutet av 1800-talet, har dessa beteckningar en svag livskraft eller kommit att ersättas av modernare begreppet.

I kölvattnet till Ädelreformen 1993, innebar 1990-talet att flera goda bostadsmiljöer för äldre med stort behov av omsorgsbehov utvecklades. Äldreboendet som term har kommit att ersätta tidigare beteckningar som servicehus och ålderdomshem. Med inflytande från Danmark har också alternativa boende-

former för äldre utvecklats, det s.k. seniorboendet. Paulsson liknade seniorboendet vid ett privat övertagande av tanken om serviceboendet i hyresform. Seniorboendet utgår från en tanke om en ordinär lägenhet med kompletterande gemensamma utrymmen, där de boendes intressegemenskap är drivande för verksamheten, framför kriterier av hälsa och ålder.

Paulsson menade att den framtida utvecklingen av goda boendemiljöer för äldre med omsorgsbehov ligger i en utökad möjlighet att kunna bo kvar hemma genom tillgänglighetsanpassningar i byggnaden och tillgång till hemtjänst.

Dock ansåg Paulsson att det händer alltför lite på en nationell nivå när det gäller detta. Paulsson menade att Boverket publikation om enkelt avhjälpna hinder i bostadsmiljön borde tillämpas bättre. Tillsammans med andra byggnadsanpassningar och ett allmänt nytänkande kring boendet kan möjligheten till kvarboende i det ordinära bostadsbeståndet ytterligare förlängas, ansåg Paulsson.

Vigs Ängar och framtiden

Lillemor Husberg presenterade sina framtidsplaner för Vigs Ängar. Vigs Ängar är ett äldreboende, där Ystad kommun äger fastigheten, men där omsorgsverksamheten drivs av Äldre-

boendet Vigs Ängar AB. 2007 återstår 2,5 år av kontraktet med kommunen, och denna marginal har lett till en framtidsdiskussion kring verksamheten. Husberg vill använda Vigs Ängar som ett gott exempel på en omsorgsverksamhet där de stödjande insatserna går hand i hand med en medveten miljöutformning. På Vigs Ängar är arkitekturen en lika viktig egenskap, som innehållet i omsorgen. Husberg vill sprida erfarenheterna och verka som en förebild, att det går att främja ett helhetstänkande i omsorg av äldre svaga personer. Husberg underströk att ingen ska känna sig ensam och utelämnad utan känna sig vara del av den gemenskap, som skapas av boende, personal och intresseförening på Vigs Ängar.

Husberg vill bryta det institutionella tänkande som kan omge boendeformer för äldre personer med stora omsorgsbehov. Vigs Ängar skulle i den husbergiska visionen även kunna bli en motor i utvecklingen av samhället Köpingsbro. I visionen för den framtida verksamheten vid Vigs Ängar är den antroposofiskt inriktade omsorgen vid äldreboendet som en självklar utgångspunkt, men vidgad till att innehålla både hemtjänst och på sikt även nya byggnader för omhändertagande av vuxna personer med olika funktionshandikapp. Närområdet kring Vigs ängar kan utvecklas vidare med nya fristående byggnader med mellanliggande odlingslotter.

Lillemor Husberg hade också idéer om att det gamla sockerbruket, som en gång var upprinnelsen till att samhället Köpingsbro kom att bildas, skulle kunna få en ny användning och hysa ett forsknings- och utvecklingscentrum med fokus på omsorgsfrågor för både äldre och yngre personer, samt bostäder m.m. Genom en nättidning, skulle informationen kunna spridas både om Vigs Ängar och utvecklingscentret. Än så länge handlar det om en vision, underströk Husberg – ”för en stark vision

är lika viktig som tillgång på ekonomiska krafter”.

Osorg och arkitektur

Helle Wijk är legitimerad sjuksköterska och medicine doktor, och **Jonas E Andersson**, arkitekt och teknologie licentiat. I sitt gemensamma föredrag ville föredragshållarna peka på den närhet, som faktiskt finns mellan deras respektive yrkeskompetenser. Wijk tog upp Florence Nightingale och hennes insatser under 1800-talet, vilka kom att påverka utvecklingen av en modern sjukhusvård och ett medvetet vårdtänkande bland sjuksköterskor. När Nightingale började sina omvälvande insatser inom sjukvården, var fortfarande inte virus och bakterier kända, varför den friska luften kring patienten ansågs vara grundläggande i sjuksköterskans arbete med att återställa patientens hälsa. Andersson kompletterade med att beskriva hur den luftkub, som Nightingale menade var nödvändig att värna kring varje patient, blev ett utformningskriterium för den tidens arkitekter när de ritade sjukhus.

Som en direkt följd av idéer utvecklades olika arkitektoniska utformningsmodeller, vilka kom att bli föregångare till dagens moderna sjukhus. Andersson lyfte fram den parlamentariska kommitté, som tillsatts i samband med en reform av fattigvårdslagstiftningen 1918. Kommittén kom i sitt slutbetänkande 1920 att inkludera mönsterritningar för bättre arkitektur för äldreboende, barnhem och mindre sjukhem. Ritningarna hängde nära samman med kommitténs sociala ambition att främja karaktären av hem i dessa boendeformer. Wijk menade att det tvärkompetenta angreppssättet mellan omsorgsyrke och byggnadsutformare är viktigt att betona.

I synnerhet gäller det vid miljöskapandet av stödjande miljöer för äldre personer med demenshandikapp. Här har Wijk visat att färger i rummet kan fungera som hjälp för att

orientera sig i ett äldreboende, i och med att färgsinnet trots en framskriden demens förblir relativt intakt. Wijk visade på hur en omgivande miljö förutsätter ett reaktivt sätt hos individen, och att denna kompetens ändras med åldern². Wijk presenterade ett interventionsförsök på Täppans äldreboende i Göteborg, som innebar att en befintlig miljö förändrades genom en sortering av information i det omgivande rummet. De boendes entréer betonades därför genom färgsättning, medan övriga dörrar tonades ned. Kontraster mellan ljusa färger och starka färger i möbleringen skapade kontrastverkan, och förtydligade rummets möblering för de äldre boende.

Erfarenheterna från detta projekt har lett till ett större samarbete kring en förändring av den inre miljön på två äldreboenden i Göteborgstrakten, projektet rum för God Omvårdnad. Här samarbetar Målarmästarna tillsammans med Medichus, Göteborgs stads förvaltningsnämnd för omsorgs- och vårdbyggnader. Samtidigt utvärderas projektet vetenskapligt av Göteborgs Universitet, Umeå Universitet och Arkitekturskolan, KTH, Stockholm.

Kultur i vården

Karin Olsson-Lindström och **Christina Gedeberg-Nilsson** berättade om samverkansprojektet ”Kultur i vården”, som bedrivs tillsammans av landstinget Region Skåne och 33 skånska kommuner. 2007 var projektet inne på sitt fjärde verksamhetsår. Projektet har ett hälsobefrämjande eller salutogent perspektiv, och mött ett stort gensvar i de deltagande kommunerna. 2007 genomfördes inom ramen för projektet en nordisk konferens på temat i Lund, som lockade 450

---

² The ecological model of ageing, Lawton & Nahemov i: Lawton, MP, Nahemow, L, 1973: Ecology and the Aging Process. In: Eisdorfer, C, Lawton, MP (eds). The Psychology of Adult Development and Aging. American Psychological Association. Washington DC. Sid 619-674.

deltagare. Kultur i vården har ett brett synsätt på kulturbegreppet, och projektet välkomnar traditionell kultur, som Karin Olsson-Lindström och Christina Gedeberg-Nilsson betecknade som drama, dans, musik och bild, men även hantverkskunnande och sociala traditioner.

Personalen är den viktigaste målgruppen för projektets ledord, de tre I:na – informera, inspirera och initiera. Föredragshållarna menade att det handlar om att lyfta fram de goda livsbejakande idéerna och ge dem spridning. Projektet har en egen hemsida³, där information löpande läggs ut. Karin Olsson-Lindström och Christina Gedeberg-Nilsson såg gärna att projektet inspirerar till att omsorg och vård kan bli en del i olika kulturutbildningar, men även att kultur blir en del i omsorgs- och vårdutbildningar. För att poängtera hur viktig kultur är inom omsorgs- och vårdverksamhet, avslutade föredragshållarna med en liknelse: ”Kultur är jästen i brödet, inte grädden på moset”.

Vara anhörig

Journalisten och författaren **Åsa Moberg** och anhörigvårdare **Inga Dagberg** bidrog gemensamt till att ge en bild av rollen som anhörig till en familjemedlem, som bor på ett särskilt boende.

Åsa Moberg konstaterade från sina erfarenheter att dagens äldreomsorg mer tycks handla om ekonomiska argument och mål, än om att främja medmänsklighet och humanistiska ideal. Moberg lyfte också fram att i det moderna samhället är det inte självklart att skaffa barn, därför är familjen inte längre den givna anhöriga, som kan gå in som resurs vid plötsliga behov..

Enligt Moberg var det därför viktigt att investera i vänskap över generationsgränser, och låta vänskapen bli grund för en

---

³ www.skane.se/kulturivarden

gemenskap över generationer. I sitt journalistiska arbete har Åsa Moberg kommit i kontakt med olika boenden för psykiskt sjuka, som i många avseenden var beklämmande erfarenheter. Moberg uppmanade därför till en fördjupad utvärdering av behandlingsmetoderna, inte bara själva omsorgsverksamheten.

Moberg menade att ibland skymmer metoden meningen med behandlingen. Moberg drog paralleller till sjuksköterskornas moderna moder Florence Nightingale – Moberg senaste bok handlar just om Nightingale⁴. Moberg ansåg att Nightingale alls inte var en självupps-offrande ”vårdande”, utan en stridbar feminist som med järnvilja fick strida för att hennes idéer skulle få gehör. Moberg menade att det fortfarande är så när det gäller kvalitet inom omsorg och vård.

Inga Dagberg berättade om upplevelserna och skillnaderna mellan två äldreboenden för äldre, som hon kom i kontakt med under vården av en nära anhörig. Hennes anhörige flyttade från en Mälardalskommun till Ystad kommun, och till en lägenhet på Vigs Ängar.

Trots en jobbig flytt innebar förändringen en positiv förbättring. Dagberg försökte analysera orsakerna till detta. Hon beskrev hur hon alltid hade en känsla av att hon som anhörig kom och störde på det mellansvenska boendet. Visserligen var man som boende hyresgäst på detta boende, men Dagberg uppfattade att den allmänna meningen bland omsorgspersonal och verksamheten i övrigt var att man var en patient som skulle vårdas.

Dagbergs anhörige bodde två år på Vigs Ängar, och Dagberg tror att detta var hennes lyckligaste tid under ålderdomen. Den främsta anledningen till detta, trodde Dagberg,

---

⁴ Moberg, Å, 2007: Hon var ingen Florence Nightingale. Stockholm: Natur & Kulturs förlag.

berodde på att omsorgsfilosofin för Vigs Ängar prioriterar individens behov, så att man känner att man bor med stöd och omsorg, inte tvärtom.

Forskning om Vigs Ängar

Betty Bauer Alfredsson, är psykolog och tidigare omvårdnadsforskare på Lunds Universitet. Bauer-Alfredsson har ägnat en stor del av sin forskargärning åt att studera kvalitet i äldreomsorg, både sett ur den boendes och personalens perspektiv. Bauer-Alfredsson menade att idag finns i stor utsträckning ett brukarinflytande, en stor kompetens inom omsorgsyrkena, samt även en stor fakta i form av vårddata. Det som saknas är kunskap om hur verksamheten faktiskt fungerar, förklarade Bauer-Alfredsson. Det är tydligt att omsorgsverksamheten är känslig för ökade krav och arbetsbelastning, vilket ofta leder till ökad stress och ohälsa bland personalen. Med dessa utgångsparametrar genomförde Bauer-Alfredsson i slutet av 1990-talet en jämförande studie mellan två äldreboenden i Ystad Kommun. Det ena äldreboendet var Vigs Ängar.

Bauer-Alfredsson betecknade sin forskning som en kvalitativ undersökning som genom vårddkvalitetsintervjuer med boende och personal mätte upplevelse av arbetstillfredsställelse och trivsel. I studien ingick miljöns möjlighet till fysisk och social stimulans. Bauer-Alfredsson gjorde två mätningar med ett halvårs mellanrum. Studien sammanställdes till en vetenskaplig rapport, som publicerades 1999⁵.

Bauer-Alfredsson sammanfattade resultatet i studien som att det fanns stora likheter mellan de två äldreboendena. Bägge hade likartade utgångspunkter för att ge omsorg och vård, och det fanns en likartad utbildningsnivå. Ändå fanns en avgörande skillnad; På Vigs

Ängar uppvisade både boende och personal höga tal av uppskattning och trivsel i boende och arbetssituation, 80 procent, respektive 87 procent. Siffrorna var påtagligt lägre för det jämförande äldreboendet.

Bauer-Alfredsson trodde att orsaken till denna skillnad låg i de båda äldreboendenas arbetsorganisation. Den ena var mer hierarkiskt ordnad, medan Vigs Ängar hade en plattare organisationsstruktur. En slutsats från studien kunde därmed vara, förklarade Bauer-Alfredsson, att en plattare omsorgsverksamhet med större personalinflytande är en framgångsfaktor för att ge en mer individanpassad och behovsorienterad omsorg och vård. I en sådan organisation finns utrymme för personligt engagemang, växande och lärande, vilket ger medvetenhet och omtanke till den boende. Det uppstår ett socialt samspel som berikar både den äldre personen och den yngre omsorgspersonalen, avslutade Bauer-Alfredsson sitt föredrag med.

Vara anställd på Vigs Ängar,

Maj-Lis Wilén är ursprungligen utbildad musikalärare, men kände ett tilltagande missnöje med att arbeta inom skolan. Hon sökte sig därför till omsorg och vård av funktionshindrade, men kom genom en lycklig slump att börja arbeta på Vigs Ängar. Wilén tillhör den ursprungliga personal som fanns med då Vigs Ängar öppnade 1995. Personalstyrkan 2007 är totalt 40 personer, varav 16 personer har varit med sedan starten.

Wilén gav en mycket positiv av Vigs Ängar, och beskrev det som en förmån att få arbeta på boendet. Enligt Wilén är Vigs Ängar som ett samhälle i miniatyr, där alla bryr sig om varandra, både som boende och som personal. Vigs Ängar har haft ca 12000 besökare, där studiebesöken vanligen förläggs till torsdagar. Wi-

lén såg miljön på boendet som livgivande, med maten och den gemensamma måltiden som en återkommande högpunkt på dagen. Det goda samhället, som Wilén uttryckte det.

Wilén nämnde också de uppskattade tisdagskvällarna, sing-along-kvällarna, då man samlas i Monica-salen med musik och en liten avec. Wilén menade att alla, både personal och boende, sover särskilt gott natten mellan tisdag och onsdag. Wilén hittade ett stöd i den antroposofiska filosofin, som utmärker omsorgen på Vigs Ängar. Sättet att se människokroppen som ett skal, som innesluter en personlighet är central i omsorgsfilosofin.

Genom stimulans och intryck försöker man på Vigs Ängar få den äldre personen att känna sig närvarande och trygg i vardagen. En viktig utgångspunkt är att man arbetar i de boendes hem, inte tvärtom, poängterade Wilén. Detta skapar positiva mervärden, som gör att man som personal känner sig uppskattad i sitt arbete. För Wilén blir denna uppskattning både en kraft i det vardagliga arbetet, men även hemma med familjen.

Ystads kommun Lund: Gerontologiskt Centrum

---

⁵ Bauer-Alfredsson, B, 1999: Brukarens och personalens syn på kvalitet i särskilda boenden för äldre i

Diskussion kring helhetsyn i äldreomsorg

Annika Åhnberg inledde med en reflektion över förmiddagens föredrag. Ställt mot innehållet i föredragen menade Åhnberg att Vigs Ängar tonade fram som det goda exemplet på ett boende med omsorg för sköra äldre personer. Ändå är Vigs Ängar det enda i sitt slag, konstaterade Åhnberg, och visar därmed på hur svag det goda exemplet är som förebild. Åhnberg sammanfattade med att ställa två provocerande frågor till deltagarna:

- Hur resonerar Ystad kommun, och varför skapar inte Vigs Ängar efterföljare?

De lokala politiker som deltog i diskussionsseminariet, förklarade att man inte hade något direkt svar på den frågan, och inte heller själva förstod vad orsaken till varför inte Vigs Ängar får ett större gensvar.

- Det är ett mysterium varför Vigs Ängar inte skapar efterföljare, sammanfattade politikerna.

Vidarkliniken i Järna, Södertälje kommun, togs upp som exempel. Vidarkliniken är föregångaren till boendet i Köpingsbro, och utmärks av en hjälp till självhjälp. Här har också en uppvärdering av den grundläggande omsorgen – kontakten och vården vid sängkanten – lyfts fram som en viktig del i det hälsobefrämjande arbetet. Fler gav sig in i frågan och påvisade behovet av eldsjälur för att fler efterföljare till Vigs Ängar ska kunna uppstå.

Inlägg från diskussionen

Bättre kompetens

Andra menade att kompetensen måste höjas på ledarskapsnivå i äldreomsorgsverksamheten, det är viktigt att kunna se medarbetaren. Arbetsledning skapar en viss miljö som kan främja eller motverka den omtanke som är viktigt inom all omsorgs- och vårdverksamhet. Det handlar om att skapa en meningsfullhet i tillvaron även i livets slutskede.

Nytänkande inom arkitekturen

Även Vigs Ängar som byggd miljö lyftes fram av några deltagare. Arkitekturen är annorlunda mot de byggnader som redan finns idag. De miljömedvetna materialvalen, den högre takhöjden och ventilationen kan vara framgångsfaktorer i att skapa en liknande bra miljö för äldre som på Vigs Ängar⁶ Detta förutsätter dock nybyggnation, och detta är inte alltid möjligt för andra kommuner. Detta kan vara en begränsning i att Vigs Ängar inte sprids som förebild.

Folkrörelseprojekt

Några menade att framgången för Vigs Ängar skulle kunna förklaras med att anläggningen kom fram genom ett folkrörelseprojekt. Genom en skara aktiva och drivande medborgare skapades förutsättningar för att bygga Vigs Ängar. Den in-

⁶ Nordström, K, 1997: Indoor environment and air quality in hospital units : symptoms and signs. Uppsala: Uppsala Universitet,

ledande perioden i verksamheten var också kritiserad i lokala tidningar, och föremål för utvärderingar från olika instanser. Boenden i den omgivande bostadsbebyggelsen var också till en början tveksam.

LOU, en bromskloss

Lagen om offentlig upphandling, LOU, togs också upp som en bromskloss för att kunna utveckla innovativa boendemiljöer för äldre. Det finns många kunskapsstarka organisationer inom de kommunala förvaltningarna runt om i Sverige, vilket skapar kunnig och erfarna beställare. Samtidigt kan detta leda till en viss blindhet och präktighet, som resulterar i en oförmåga att ifrågasätta invanda lösningar. Det uppstår en åldersparadox kring vad som är god omsorg och miljö för sköra äldre personer, som styrs av attityder och föreställningar. Det innebär en utmaning att ifrågasätta det.

Äldreboende osexigt

Äldreboenden är osexigt, som en annan deltagare uttryckte det. Äldreomsorg måste därför bli synlig, och några deltagare önskade ett TV-program som TV4:s ”I en annan del av Köping” som skulle utspela sig på ett äldreboende. Äldreomsorg är med tanke på befolkningsutvecklingen en konstigt anonym framtidsbransch, anmärkte en annan deltagare.

Bärande idéer

Behovet av en bärande idé för arkitektur och omsorgsverksamhet lyftes fram som kännetecknande för Vigs Ängar. Byggnadsutformningen måste mer se individen och skapa rum för små mötesplatser, eller utblickar som lockar till stimulans och närvaro. Anden måste finnas med, fyllde en annan deltagare i.

Vigsängasystrar

Silviasystrar utbildas inom demensområdet, och någon föreslog att Vigs Ängar skulle börja utbilda ”Vigsängasystrar”, som skulle värna helhetstänkandet i omsorg, vård och miljöutform-

ning. Andra menade att studiebesöken skulle kunna utvecklas mer i en utbildande riktning och för-medla värdegrunder som är viktiga för Vigs Ängars verksamhet. Kanske skulle flerdagars-besök vara en lösning, ansåg en deltagare.

Mer forskning och utvärdering

Forskning och utvärdering av Vigs Ängar och liknande verksamhet efterlystes av fler deltagare. Det är viktigt att analysera Vigs Ängar objektivt med vetenskapliga krav, annars kan det lätt bli att det enbart handlar om uppfattningar om vad som är god äldreomsorg. Den gemensamma intressegrunden behöver belysas och förklaras.

Goda exempel

Andra menade att dagens byggare har svårt att se äldre som en intressant kundgrupp och förstå deras behov. Äldreboende kanske behöver bytas ut mot en annan beteckning, kanske sällskaps-hotell föreslog en deltagare. Ett nybygge i Ystad fördes fram som ett gott exempel, Rosenhill, men även Rosengården i Vallentuna kommun omnämndes.

Avslutande ord från dagen

Annika Åhnberg sammanfattade och avslutade diskussionen med att säga att dagens insikt var att frågeställningar om åldrande och ålderdom är viktigt. Enligt Åhnberg är det därför konstigt att samhället bara tycks premiера den aktiva livs-perioden mellan 35 och 55 år. Istället uppmanade Åhnberg diskussionsseminariets deltagare till att propagera för en inställning till ålder, där livets alla skeden är lika viktiga.

Lillemor Husberg tackade alla föredragshållare och deltagare. Husberg menade att dagen förtydligat några vägar för framtiden för den nuvarande verksamheten vid Vigs Ängar. Framförallt vikten att ha återkommande idéseminarier, och på sikt skapa en stiftelse eller ett utvecklingscentrum som förde tankarna som finns på Vigs Ängar vidare.

Stockholm i augusti 2008,
Jonas E Andersson, Arkitekturskolan, KTH
Stockholm.

Deltagare, 12 nov 2007.

Petter Ahlström, Ekon, M.Sc., B.Sc. CBRE, Göteborg; **Jan Aleby**, Arkitekt, Stadsbyggnadskont. , Göteborg; **Jonas E Andersson**, arkitekt/ tekn lic/ PhD stud Arkitekturskolan, KTH, Stockholm; **Betty Bauer-Alfredsson**, psykolog, fil dr, fd Gerontologiskt Centrum, Lund; **Lena Borell**, professor, Karolinska Institutet, Stockholm; **Karin Cebrenius**, Enhetschef, Handikappkonsulent, Ystad kommun; **Inga Dagberg**, anhörig, fd Tullchef; **Gunnel Freij**, utvecklare Vigs Ängar, Köpingebro; **Christina Gedeberg-Nilsson**, enhetschef Region Skåne i samarb. m Sveriges kommuner och landsting; **Ulla Gurner**, Äldrecentrum, Stockholm; **Rose-Marie Hejdedahl**, Äldreombud, Länsstyrelsen Skåne; **Dag Hervieu**, Vårdalstiftelsen, Stockholm; **Lillemor Husberg**, arkitekt MSA/SAR och VD Vigs Ängar, Köpingebro; **Per Lilja**, Kirurg, Ystads Lasarett, Ordf i Vigs Ängars styrelse, Köpingebro; **Åsa Lundblad**, MAS, Ystad kommun. **Eva Löwgren**, Sparbanken Syd, Ystad; **Synnöve Meréus**, terapeut, Vidarkliniken, Järna; **Åsa Moberg**, journalist och författare; **Christer Neleryd**, chef Äldreomsorgsenheten på Socialstyrelsen, Stockholm. **Astrid Norberg**, professor, Inst f Omvårdnad, Umeå Universitet, Umeå; **Monika Olin Wikman**, tid landstingsdirektör , konsult social ekonomi. **Maj-Lis Wilén**, utvecklare demensenheter, Vigs Ängar, Köpingebro; **Sofia Lindstrand**, läkare utan gränser; **Karin Olsson-Lindström**, Socialnämndens ordförande, (fp), Ystad Kommun; **Jan Paulsson**, professor em, Chalmers Tekniska Högskola, Göteborg; **Sven Erik Peterson** fd VD för Blomsterfonden; **Karin Rangin**. Direktör, Centrum för Livsstilsfrågor, Simrishamn; **Kristin Skoog**, kommunikationsstrateg, Centrum för Livsstilsfrågor, Simrishamn; **Ewa Stålldal**, vd Vårdalstiftelsen; **Eri Thorén** fd Socialchef, Ystads Kommun. **Helle Wijk**, universitetslektor, Sahlgrenska Akademin, Göteborg/ Vårdalinstitutet, Lund; **Gudrun Wikfors**, ordf. Ystad Pensionärsråd, Ystad; **Annika Åhnberg**, fd jordbruksminister och konsult; **Pelle Östervall**, Socialchef, Ystad kommun.